

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 26

Заснований в 1996 році

Рівне – 2003

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 26. — Рівне: РДГУ, 2003. — 170 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

***Янциур Микола Сергійович** – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).*

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний університет „Рівненський економіко-гуманітарний інститут” ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – кандидат психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів);

Пальчевський Степан Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №9 від 25.04.2003 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 7.
університет, 2003

© Рівненський державний гуманітарний

УДК: 37 Р.М. Постоловський

ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТУ

Досвід перебудови освіти засвідчив, що ніякі демократичні політичні, економічні, соціальні та інші реформи не будуть мати шансів на успіх без активної перебудови свідомості, духовного життя й культури нашого суспільства.

Державна національна програма “Освіта. Україна ХХ ст.” визначила стратегію розвитку освіти в Україні, її пріоритетні напрямки та шляхи створення системи неперервного навчання і виховання. Розбудова української національної школи має здійснюватись з урахуванням принципів державної політики, зокрема **гуманізації й демократизації**, а також найширшого впровадження в освітній процес **державної мови**. Ці принципи спрямовані на формування громадянина незалежної України.

Розбудова і відродження національної системи освіти вимагає відходу від засад авторитарної педагогіки, відновлення гуманістичної школи, прожитої добротою, увагою і повагою до дитини; вірою в її можливості й здібності, подолання девальвації загальнолюдських гуманістичних цінностей та національного нігілізму.

Провідним принципом реалізації національної освітянської програми є “**гуманізація** освіти, яка полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства й природи” [1,2].

Школі потрібні сьогодні педагогічно інструментований процес гуманістичного виховання, обумовлений віком дітей, побудований на тісному взаємозв'язку знань, почуттів, поведінки, пріоритетності підходу до дитини як суб'єкта виховання. Постає нагальна потреба ефективного використання у гуманістичному вихованні культурно-історичних та духовних надбань українського народу. Недостатня науково-методична розробленість означеної проблеми гальмує її впровадження в практику роботи школи.

Ідея гуманізму виникла давно, в епоху Відродження. Наукову й педагогічну думку минулого хвилювало утвердження в житті загальнолюдських цінностей, гармонізації стосунків особистості та суспільства, виховання гуманних якостей та почуттів. Значний доробок у розвиток цієї проблеми внесли сучасні педагоги (В.О.Сухомлинський, Ш.О.Амонашвілі, О.В.Бондаревська, В.А.Киричок, Б.М.Неменський, Є.М.Шиянов). Однак педагогічна практика засвідчує, що передові ідеї гуманістичного виховання були забуті, знехтувані існуючою системою освіти впродовж 50-80 років ХХ століття. Командний, адміністративно-бюрократичний дух школи, її технократизація призвели до того, що практично на всіх рівнях педагогічного процесу було втрачено головне – саму людину. Підхід до учня, як до **об'єкта** навчання і виховання призвів до його відчуження від процесу навчання.

За умов національного відродження духовності та культури українського народу постали питання гуманізації процесів навчання й виховання майбутніх вчителів, формування гуманних понять та відповідних дій. Гуманітарну підготовку у вищій школі мають здійснювати **університети**.

Головними принципами діяльності гуманітарного університету з питань професійної підготовки вчителя є:

- орієнтація навчальної, наукової та виробничої діяльності на підтримку та забезпечення політичного, економічного та соціального і культурного життя країни;
- єдність гуманістичних знань із спеціалізацією в певній галузі знань (історія, філософія, соціологія, політологія, демографія та інш.);
- фундаментальність гуманітарних знань, опора на соціальний досвід суспільства і особистості;
- пошук та впровадження нових форм організації процесів навчання та наукової діяльності;
- обґрунтування та втілення нових організаційних принципів індивідуального навчання;
- широке використання засобів та методів кібернетики, інформатики, прикладної лінгвістики та інш. в органічних зв'язках з принципами, методиками природничих наук;
- інтеграція вітчизняних та світових гуманітарних знань, підтримка зв'язків із закордонними центрами гуманітарної думки;
- включення в сучасну інформаційну мережу, створення нових інформаційних технологій для забезпечення навчання, поєднання дослідницьких та навчальних процесів на базі інформаційних технологій.

Зазначених принципів повинен досягати кожен гуманітарний університет. Колектив Рівненського університету спрямовує передусім свої зусилля на впровадження нових технологій навчання, зміцнення навчально-матеріальної бази, наукового потенціалу. Університет молодий, створений згідно з Постановою Кабінету Міністрів України у 1998 році.

У Державній національній програмі відродження освіти наголошується, що вища школа має забезпечувати фундаментальну, наукову та загально-культурну і практичну підготовку студентської молоді, одержання спеціальності відповідно до покликань, здібностей, інтересів та потреб суспільства в кадрах.

Рівненський державний педагогічний університет здійснює підготовку вчителів для початкової та середньої шкіл, працівників дошкільних закладів та інших галузей економіки країни (8 напрямків, 24 спеціальності і 60 спеціалізацій). За останні 3 роки відкриті нові престижні спеціальності: інформатика, економічна кібернетика, екологія та охорона навколишнього середовища, прикладна математика, біологія, політологія. Планується відкриття спеціальностей: соціологія, журналістика, вікова і педагогічна психологія.

У структуру університету входять Інститут мистецтв, 11 факультетів, 46 кафедр, 24 адміністративно-господарських та навчальних відділів. У 2003 році відкрито Інститут психології і педагогіки.

Основні завдання професійної підготовки вчителя в умовах університету формуються з урахуванням готовності особистості до інтегративної діяльності. Вона визначається відповідним рівнем вихованості; функціональними науковими спеціальними знаннями; активною громадською та соціальною позицією. Такий підхід потребує введення інноваційних технологій підготовки майбутніх педагогів.

Для забезпечення рівня професійної підготовки вчителя відповідно до вимог часу в університеті створено кафедру теорії та методики виховання, а в грудні 1999 року при кафедрі відкрито Науково-дослідну лабораторію інноваційних виховних технологій. З лютого 2000 року кафедра функціонує як філія кафедри превентивної освіти і соціальної політики ЮНЕСКО при Центрі превентивного виховання АПН України.

Робота в мережі Інтернету, спілкування й обмін інформацією вже стали звичайними, щоденними для викладачів і студентів.

В університеті функціонує відділ міжнародних зв'язків, який спрямовує свою роботу на розширення та поглиблення міжнародних контактів у закордонних освітніх колах. Основним полем діяльності відділу є сприяння піднесенню рівня навчального процесу через отримання студентами освіти за межами України, підвищення кваліфікації викладачів та адміністрації через координацію наукових та науково-педагогічних контактів із зарубіжними інституціями, залучення іноземних фахівців до викладання.

Посилюються міжнародні зв'язки університету, який через співпрацю з навчальними закладами, культурними центрами, громадськими організаціями, об'єднаннями українців зарубіжних країн – Польщі, Італії, Німеччини, Македонії, Австрії, Росії, Білорусі. Університет має тісні зв'язки з Національним університетом та культурно-молодіжним центром у м.Скоп'є (Македонія), з Національним Варшавським та Мінським університетами, підтримує творчі стосунки з молодіжним центром у м.Віко (Італія).

Університет є співорганізатором багатьох міжнародних фестивалів. Налагоджено зв'язки з центрами Міжнародного фонду “Відродження”.

На основі традицій українського народу і досягнень світової культури впроваджується нова система національного виховання студентів. приділяється велика увага інтелектуально-творчому розвитку студентів. Проводяться фестивалі, КВК, брейн-ринги, олімпіади, конференції, диспути, видаються газети та збірники наукових студентських праць.

У Рівненському державному гуманітарному університеті розвинута соціально-культурна інфраструктура, яка має сучасне оснащення й складається з трьох концертних і однієї спортивної зали, студії звукозапису, стадіону, спортивних майданчиків, семи гуртожитків, профілакторію, медпункту і побутових служб.

Одним із підрозділів закладу є бібліотека університету. Бібліотечний фонд нині становить 503549: це книги, брошури, періодичні видання, навчальна і довідкова література, художня, наукова тощо. Студенти та викладачі можуть користуватись ним у трьох читальних залах та п'яти абонементях. Щороку бібліотека РДГУ обслуговує понад 25 тисяч читачів.

Ректорат та колектив Рівненського державного гуманітарного університету докладають багато зусиль до створення відповідного підґрунтя для вирішення проблем переходу загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна національна програма “Освіта. Україна XXI ст.” – К.: Райдуга, 1994. – 62 с.
2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 128 с.
3. Мислення в діяльності молодших школярів / За ред. Г.О.Балла. – К.: Вища школа, 1991. – 155 с.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. – К.: Генеза, 1999. – 368 с.

ЗМІСТ

Передмова.....	4
1. Постоловський Р.М.	5
ЧАСТИНА І. ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.	7
2. Павелків Р.В. Молодший школяр у моральному вимірі міжособистісних відносин.....	7
3. Кіндрат В.К. Формування національної свідомості молодших школярів.....	12
4. Кочкарьова Л.Б. Громадянське виховання молодших школярів.....	17
5. Зубілевич М.І. Формування активної життєвої позиції сучасного підлітка (на прикладі скаутів).....	20
6. Хорошковська О.Н. До проблеми розвитку українського комунікативного мовлення першокласників.....	22
7. Коваль Г.П. Фонетичні знання, уміння та навички у мовно-мовленнєвому курсі початкового навчання української мови.....	24
8. Лещенко Г.П. Мовленнєва компетенція як основний компонент комунікативної україномовної компетенції школярів.....	29
9. Михасюк Т.В. Мовленнєвий розвиток молодших школярів засобами народознавства (на матеріалі народного календаря).....	33
10. Пономарьова К.І. Система лексичних вправ як засіб формування комунікативних умінь молодших школярів.....	36
11. Петрук О.М. Про застосування функціонально-комунікативного підходу під час вивчення граматичного матеріалу.....	39
12. Артемова О.І. Модель розвитку креативного мовлення молодших школярів: теоретичні та практичні аспекти.....	41
13. Шевчук Т.Б. Реалізація лінгвістичного компонента у змісті навчання української мови в початкових класах.....	45
14. Лук'яник Л.В. Етимологічний аналіз як засіб розвитку мовлення.....	48
15. Коченгіна М.В. Пропедевтика складного речення у початкових класах як складова повноцінного мовленнєвого розвитку молодших школярів.....	51
16. Захарчук З.О. Особливості навчання молодших школярів виразно читати.....	54
17. Суржук Т.Б. Диференційоване навчання на уроках читання.....	58
18. Борова В.Є. Логоказка як засіб коригування звукової культури мовлення старших дошкільників і молодших школярів.....	62
19. Маліновська Н.В. Особливості мовної підготовки дітей до школи.....	64
20. Якимчук Р.І. Корекція мовлення першокласників.....	66
21. Прищепа О.Ю. Формування графічних навичок письма у першокласників.....	68
22. Сілков В.В. Теоретико-методичні основи особистісно-зорієнтованого формування поняття числа у молодших школярів.....	70
23. Приймак О.П. Методика вивчення табличного додавання і віднімання з переходом через десяток.....	74
24. Сілкова Е.О. Передумови особистісно-зорієнтованого формування поняття числа у молодших школярів.....	79
25. Гібалова Н.В. Система вправ як засіб диференціації навчання математики в початкових класах.....	82
26. Шутяк В.Г., Шутяк Ж.В. Міжпредметні зв'язки у навчанні молодших школярів (на матеріалі уроків трудового навчання й математики).....	84
27. Шпакова В.С. Врахування вікових особливостей 6-річних першокласників в організації навчальної діяльності.....	88
28. Поніманська Т.І. Формування гуманістичних цінностей у дітей 7-го року життя.....	90
29. Петренко О.Б. Врахування гендерних особливостей молодших школярів у навчально-виховному процесі.....	92
30. Будз М.М. Дитяча музика В.Косенка в естетичному вихованні молодших школярів.....	98
31. Якимчук С.Н. Педагогічні принципи ефективного впливу музики на процес виховання.....	100
32. Рябокоть В.І. Писанкарство на уроках образотворчого мистецтва.....	102
33. Табаровець Л.М. Лінгвістичні засади навчання іноземних мов (початкова школа).....	107
34. Іванова Л.І. Літературна освіта молодших школярів у системі розвивального навчання.....	110
35. Грипич С.Н. Психолого-педагогічні умови морального виховання молодших школярів засобами дитячої літератури.....	112
ЧАСТИНА ІІ. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДО РОБОТИ В УМОВАХ 4-РІЧНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	117
36. Вашуленко М.С. Перспективи модернізації початкової мовної освіти.....	117
37. Гетманчук Н.О. Комунікативна спрямованість вивчення прийменників у курсі української мови вищої школи.....	122

38. Лесняк Н.В. Мовленнєва практика на заняттях образотворчого мистецтва.....	126
39. Богущ А.М. Підготовка студентів до здійснення наступності і спадкоємності дошкільної і початкової ланок у системі неперервної освіти	129
40. Воробйов А.М. Психологічні особливості пізнавальних процесів молодшого школяра	131
41. Безкоровайна О.В. Педагогічні аспекти гуманізації особистості вчителя в умовах демократизації шкільного життя.....	134
42. Литвиненко С.А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності	136
43. Янцур М.С. Профорієнтаційна робота вчителями початкової школи.....	138
44. Михальська В.Р. До проблеми функцій вчителя початкових класів (управлінський аспект).....	142
45. Манжелій Н.М. До проблеми забезпечення наступності між дошкільям і початковою ланкою освіти	145
46. Дичківська І.М. Інноваційна компетентність педагога як показник готовності до впровадження сучасних технологій дошкільної та початкової освіти	147
47. Ярмак Т.М. Інструментальна підготовка майбутнього вчителя музики початкової школи	150
48. Мельник Ю.С. Організація індивідуального навчання в телекомунікаційному освітньому середовищі	152
49. Байбара Т.М. Місце фахової методики у процесі формування педагогічного мислення майбутніх учителів початкових класів	155
50. Можайкіна О.С. Формування особистості неповнолітнього в контексті запобігання протиправної поведінки.....	158
51. Вербець В.В. Соціально-педагогічний моніторинг у навчально-виховному процесі	162
52. Лопухівська А.В. Особливості організації виховної роботи в сільських загальноосвітніх навчальних закладах	164
53. Присяжнюк Н.І. Навчальна домашня робота учнів початкових класів.....	167
54. Трофімчук В.М. Принцип комунікативно-особистісної організації навчальної діяльності у навчанні англійської мови на немовних факультетах.....	170
55. Дуброва А.С. Принцип новизни у комунікативному підході до оволодіння діалогічним мовленням на заняттях англійської мови	171
56. Мороз Л.В. Кушнір Н.В. Особливості перекладу на заняттях з іноземної мови немовних спеціальностей.....	174
Відомості про авторів	176

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

НАУКОВІ ЗАПИСКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 26

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор збірника наукових праць Коваль Г.П.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 24.03.2002 р. Підписано до друку 25.04.2003 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 26,83. Обл. вид. арк. 27,23. Замовлення № 18/1. Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 26. — Рівне: РДГУ, 2003. — 170 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 7.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20